

TAJEMNÁ MAĎARSKÁ PONORKA NA DUNAJI

RENÉ GRÉGR

R. GRÉGR: Secret hungarian Submarine in River Danube. Vojenská história 3, 2, 1999, pp 89 – 90, Bratislava.

The author talks about the lot of Submarine „3“ in Danube, the information on which penetrated to the Czechoslovak General Staff in the 1930s. It presents connections of its origination with its purposes during the World War I, and its post-war existence. He challenges the guesses on intentions of its use after war and mentions, at the same time, its technical state in the 1930s.

Military History. Europe. Lot of Submarine in Danube. World War I. – inter-war period.

V československém gen. štábu koncem roku 1930 s údivem kroutili hlavou nad zprávou agenta z Budapešti, oznamující že Maďaři mají ponorku na Dunaji. Převládá skeptický názor, nicméně bratislavský ženijný pluk, v jehož rámci sloužila i říční bojová plavidla, byl dotázán, zda informace může být pravdivá. Velitel pluku odpověděl, že Maďaři žádnou ponorku nemají a že nasazení takového plavidla na našem úseku Dunaje je technicky nemožné. V druhém případě měl pravdu, v prvním však ne. V Maďarsku tehdy totiž ponorka, i když technicky již nepoužitelná, byla.

Jak se tedy vůbec stalo, že bojová ponorka se v Budapešti octla? Její historie začíná v prvé půli světové války.

V námořní sekci c. k. ministerstva války se na podzim 1916, po vstupu Rumunska do války proti c. k. monarchii, vážně uvážovalo o postavení malé ponorky, která by mohla operovat na dolním úseku Dunaje a v jeho ústí, v souvislosti s aktivními akcemi rak.-uherských monitorů v tamních vodách. Konstruktéři námořního technického komitét v Pole však rychle takový návrh zamítli jako technicky neproveditelný a to ne pro hloubky, které tam dosahují až 8 metrů, ale pro vysokou rychlost proudění na naprosté většině úseků Dunaje.¹

Stejného názoru však již předtím nebyli ale ve štábu ruské černomořské floty, neboť již v průběhu roku 1915 dospěli k přesvědčení, že konflikt se zřejmě rozšíří i na rumunský úsek Dunaje, a že rakousko-uherské velké moderní monitory začnou ohrožovat i ruské přístavy na severním (levém) břehu dunajské delty. Vyžádali si proto jednu z tehdy právě dohotovených 3 miniaturních ponorek, původně objednaných armádou k obraně námořních pevností z moře. A tak se stalo, že jedna z nich, nesoucí pouze číselní označení „3“, se octla koncem roku 1915 z Baltu v dunajském ruském přístavu Reni. A tam také zůstala až do uzavření Brest-Litevského míru a totálního rozpadu ruských ozbrojených sil. Rakouské monitory se tam až do uzavření tohoto míru objevit nemohly a proto nedošlo nikdy ani k jejímu bojovému nasazení. Když se 12. března 1918 v Reni objevily jak rak.-uherská vojska, tak i plavidla c. k. „Donauflotte“ našly ponorku číslo „3“ v přístavu opuštěnou, ale zcela nepoškozenou. Nastala otázka co s touto neočekávanou kořistí?²

Rakouské námořnictvo vyslalo do Reni slavného ponorkáře von Trappa, který 27. března ponorku prohlédl, ale shledal ji neschopnou pro akce na Jadranu.³ Kupodivu byla to ale c. k. armáda, která se rozhodla ponorku si ponechat a ihned ji odvléct do Budapešti do loděnice k důkladné opravě a eventuálním úpravám. Jaké s ní byly další úmysly, není známo, ale zůstává faktem, že armáda se již po vstupu Itálie do války, v létě 1915 zajímala v loděnici Whitehead v dnešní Rijece o tam na německý účet dohotovenou miniaturní výzkumnou ponorku

¹Österreichische Staatsarchiv – Kriegsarchiv – II. G. Gr.-47 J 1/2 ex 1916.

²Österreichische Staatsarchiv – Kriegsarchiv – OK X 6/5 ex 1918.

³V. Aichelburg: Die Unterseeboote „Österreichs-Ungarns, 140 s. Graz 1981.

LOLIGO s úmyslem vybavit jí torpedometry a nasadit na hlubokém jazeře Garda v jehož severní části probíhala ustálená frontová linie.⁴

2. dubna 1918 ji armáda tedy převzala a již 2 dny poté se ponorka čís. 3 ocitá v přístavu Turnu-Severin. V tamních dílnách je konservována, ale dále do Budapešti vlečena není. O jejím dalším osudu se rozhoduje v armádním velitelství až v době generálního ústupu z Balkánu v říjnu 1918. 25. října 1918 přichází rozkaz vyhodit ji do vzduchu, neboť odvěšení do Budapešti je prý z důvodu velkého ponoru nemožné.⁵ Toto byla poslední úřední zpráva o osudu ponorky a až do roku 1976 všichni rakouští historikové tvrdili, že koncem války zůstala v Rumunsku. Teprve tehdy se rakouský historik Vladimír Aichelburg (původem z Prahy) obrátil na autora těchto řádků, s odvoláním na protichůdné informace uveřejněné v jeho knize o carské flotě v letech 1914 – 1917 vydané v Německu.⁶ Z odpovědi datované 5. července 1976, kterou Aichelburg ve své knize cituje, se dověděl, že ponorka se proti všem informacím nakonec do Budapešti dostala a jaký rozruch v Praze způsobila zpráva čs. agenta. V. Aichelburg si však zároveň tuto informaci potvrdil u syna zakladatele rak.-uherského ponorkového loďstva, barona von Thierry, žijícího tehdy v Budapešti a který ponorku v tamní loděnici na vlastní oči viděl.

Maďaři, jejichž dunajská flotila byla v důsledku podmínek Trianonské mírové smlouvy jednoduše přejmenována na pouhou „řiční policii“ a navíc numericky značně omezena na počet 6 dělových člunů, samozřejmě žádné další bojové plavidlo vlastnit nesměli a proto se také k porušení podmínek mírové smlouvy nikdy nepřiznali. Teprve r. 1982 maďarský historik Csonkareti ve své knize o válečných lodích na Dunaji její existenci přiznal, avšak s tím, že po podpisu mírové smlouvy byla ihned sešrotována.

Jenže toto neodpovídá skutečnosti. Existuje totiž fotografie z archivu německé Kriegsmarine (po válce v Kielu částečně zničeného, částečně zabaveného a rozkradeného) jejíž původ je stejný jako v případě zprávy čs. agenta.

A tato fotografie potvrzuje dodatečně pravdivost agentovy informace. Je na ní totiž zřetelně vidět ponorka čís. 3 v doku budapešťské loděnice. A do doku přijde jen plavidlo určené k opravě a ne k likvidaci.

Otázkou zůstává co Maďaři s ponorkou po válce zamýšleli? Argument velení bratislavského ženijního pluku, že na čs. úseku Dunaje ponorka byt by byla sebemenší⁷, vůbec operovat nemůže, byl samozřejmě správný. Platilo to ale v plném rozsahu o úseku Dunaje v blízkosti jugoslávské hranice? Ponorka nesla torpéda a k nasazení torped na této řece jen nedaleko odtud, nad Bělehradem, nedávno předtím, v r. 1915 proti rakouským monitorům skutečně došlo. Velitel britského malého torpedového parního člunu, za údajně torpédování rakouského monitoru dostal dokonce vůbec nejvyšší britské vyznamenání „Victoria Cross“. Maďaři dále věděli, jakou úlohu hrály britské i jugoslávské monitory před Budapeští v létě 1919 při potlačování tzv. Republiky rad Bély Kuna. Zakotvená a zamaskovaná u břehu malá ponorka mohla efektivně sehrát roli stabilní torpédové baterie.

Úspěšně provedená maďarsko-rakouská transakce s tzv. výměnou dělových lodí v letech 1927 – 1928 vedla na jedné straně k likvidaci rakouské flotily, ale zároveň k velkému posílení flotily maďarské. Modernizací získaných lodí a zesílením jejich dělové výzbroje, Maďaři značně posílili své vyhlídky v event. boji s jugoslávskými monitory a posílila i úloha letectva. Na technickém stavu ponorky pracoval také čas a náhradní díly opatřit bylo technicky nemožné. Pro její existenci začátkem 30-tých let nebylo opodstatnění a ponorka byla v naprosté nečinnosti. O tom však čs. agent vědět nemohl.

⁴ GRÉGR: LOLIGO – das unbekannte deutsche U-Boot Marine Rundschau 3/1977.

⁵ V. Aichelburg: Die Unterseeboote s. 140.

⁶ GRÉGR: Die russische Flotte 1914 – 1917. J. F. Lehmanns Verlag, München 1970.

⁷ Tzv. „Pevnostní ponorky čís. 1 až 3“ byly dlouhé 20,4 m, široké 2,2 m s celkovou výškou trupu 2,5 m. Jako jedinou výzbroj nesly 2 torpedometry ráže 456 mm. Posádka 6 mužů.